

HANDSCHRIFT 387

Antwerpen, Ruusbroecgenootschap, Hs. 387.

Gebedenboek.

Papier (perkament toegevoegd voor p. 1, tussen p. 413 en 414 en tussen p. 433 en 434),

281 fol., 68 x 100 mm, ca. 1500.

BOEKBLOK

Katernopbouw: IV +1⁹, 25 IV²⁰⁹, IV + 1²¹⁸, IV + 1²²⁷, IV²³⁵, IV + 1²⁴⁴, 7 IV³⁰⁰

Het handschrift is samengesteld uit quaternionen. Aan vier katernen is een extra blad toegevoegd. De bladspiegel meet ca. 52x70 mm en bestaat uit een kolom van 16 regels. In het begin wordt relatief consequent eenzelfde bladspiegel gehandhaafd, maar naar het einde van de codex toe wijkt het aantal regels soms af, bijvoorbeeld 14 regels op p. 455 en 17 regels op p. 375. De liniëring is in loodstift en er wordt below top line geschreven. De eerste twee en de laatste twee lijnen van het aflijningspatroon lopen telkens door in de zijmarges van het blad.

Er zijn custoden en sporen van custoden aanwezig. Voorbeelden daarvan zijn te vinden op p.16, p.128, p.144, p.240, p.417, p.444 en p.546. Resten van lijngaatsjes zijn te zien in de buitenmarges. In enkele katernen zijn de lijngaatsjes goed zichtbaar in de snede. Er is geen foliëring, maar wel moderne paginering in potlood in het midden van de ondermarge. Een deel van een watermerk is zichtbaar in bijvoorbeeld de rechtermarge van p. 257.

SCHRIFT EN DECORATIE

Er zijn verscheidene handen in het handschrift aanwezig, allen in littera cursiva. Het is vaak onduidelijk of het om eenzelfde hand op een later tijdstip gaat of om meerdere handen. Overgangen tussen handen zijn onder andere zichtbaar op p.48-49, p.144-145, p.401-402 en p.465-466.

Het handschrift is gerubriceerd. Behalve rode opschriften en initialen komen er ook rode onderstrepingen voor en worden kapitalen rood opgehoogd. Het handschrift bevat ook meerdere varianten van regelvulling: zwarte of rode stippen en krullen (p.83, p.100, p.118, p.167) en rode of blauwe siermotieven (bijvoorbeeld p.23, p.416, p.418 en p.455). Aan het begin van de codex komen slechts enkele cadellen voor, maar naar het einde toe frequenter (bijvoorbeeld p. 402). Op p. 422 zijn er ook cadellen waarvan het sierpatroon uitmondt in de zijmarge in plaats van in de boven- of ondermarge. In de codex komt één versierde initiaal voor, namelijk op p. 414, geschreven in rode rubricaverf en omgeven door grijsblauw penwerk. Bij sommige initialen zijn er representanten zichtbaar. Op p. 94 en p. 95 is er geen initiaal ingevuld, maar er is wel een representant geplaatst.

Het handschrift bevat drie miniaturen op perkament en een miniatuur op papier. De eerste miniatuur werd toegevoegd aan het begin van het boekblok. Het beeldt een Latijns kruis af met op de kruising van beide balken een rood hart. Daarboven hangt een bordje aan het kruis met de letters "INRI". Rond en onder het kruis staan verschillende attributen zoals een ladder, een geselwerktuig, een geselzuil en een bundel groene takken (als symbool van het hof van olijven), die staan voor het lijden van Christus. Dit alles is omgeven door een blauwe ruit die de randen van het buitenste bruine kader (ca. 72 x 55 mm) omarmt. In de hoeken, tussen de ruitvorm en de bruine rechthoek, staan de volgende Latijnse opschriften: "caritas", "patientia", "obedientia" en "humilitas".

Op p. 385 staat een miniatuur, op papier aangebracht, van een Latijns kruis met de doornenkrans op de dwarsing van de balken. Daarbij worden ook de vijf stigmata afgebeeld. Op de verticale balk hangt immers een bloedend hart en in de witruimte naast het kruis zijn vier bloedende ringen te zien als symbool voor de wonden van Christus. Het opschrift bovenaan het kruis is verloren gegaan bij het bijsnijden van het boekblok. Onder de afbeelding staat een vijfregelig gebed.

De derde miniatuur (tussen p.413 en p.414) toont een grijze vijfhoek met, vanuit de onderste hoek, centraal een kelk, een hostie en daarop een bloedend hart. In de overige hoeken staan vier bloedende wonden afgebeeld, die samen met het hart opnieuw de vijf stigmata van Christus voorstellen. De vijfhoek is ingebed in een grotere bruine rechthoek van ca. 52 x 76

mm. Centraal onderaan in de tussenruimte staat een boomstronk. De rest van de ruimte is versierd met bladmotieven in blauw, groen en lichtbruin.

Op de laatste miniatuur (tussen p.433 en p.434) staat in gouden letters "IHS" in een rode cirkel. De cirkel wordt omgeven door een grotere blauwe cirkel met gouden versieringen. In een volgende cirkel staat in rode letters een Latijnse tekst. Een strook in bladgoud omrandt het geheel van ca. 33 mm als diameter. De verschillende cirkels vormen het centrum van een grotere rechthoek in bladgoud van ca. 56 x 78 mm. De overige ruimte tussen de cirkel en de rechthoek wordt opgevuld door krullen, bladeren en plantenmotieven in diverse kleuren.

BAND

Het handschrift heeft een moderne band in lichtbruin leder met op het voor- en achterplat een opdruk van een gouden siermotief van ca. 12 x 7 mm in het midden van de zijmarges en op ongeveer 2/5 (ca. 45 mm) van de bovenmarge. Op ca. 3 mm van de randen loopt een kleurloos kader met lijnen die tot aan de randen van de platten doorlopen. Op de rug zijn drie ribben zichtbaar, benadrukt aan de hand van lijnen in blinddruk boven en onder de rib. In de velden tussen de ribben is er een herhaling van het gouden motief in het midden van de rib. In totaal wordt het motief vier keer hernomen.

Bij de vernieuwing van de band zijn moderne dek- en schutbladen aangebracht op de houten platten waarbij het originele dek- of schutblad is op de binnenzijde van het nieuwe schutblad gekleefd. De snede is verguld.

GESCHIEDENIS

Op p. 405-406 wordt paus Julius II vermeld. Het handschrift dateert dus ten vroegste van november 1503 omdat Paus Julius II pas dan het pauselijke ambt bekleedde.

Het handschrift is sinds 1963 in het bezit van het Ruusbroecgenootschap.

LITERATUUR

[ontbreekt]

INHOUD

p. 1	"Want al onze troost hoepe verdiente welvaert ende zalichede in dat lijden ons heren"
p. 21	Dit zijn de .vij. devote punten ende hooghe zaken diemen mach aenmercken in dat lijden ons heeren huut den welcken hem die mesche mach oufenen in dat lijden ons heren in veel manieren
p. 47	Een zeer schoon ghebet
p. 48	Ghebet
p. 49	Hier na volghen goeделеerijnghe op de passie ons heeren. Teerste te mattenen: Sondach
p. 97	Te prime of des maendaechs (...)
p. 124	Teerste artikele van tertie of dicendaechs (...)
p. 162	Teerste articule van sexten of swoonsdaechs (...)
p. 208	Teerste articule te noenen of des donderdaechs
p. 271	Teerste articule te vesperen of des vriendaeghs
p. 296	Teerste articule te complieten of des saterdaechs (...)
p. 313	In dit naevolghende sermoen wert ons gheleert int ghenerale wat loone ende weerdichede dat gheleghe es in dat heleghe offitie vander messen
p. 356	Dese drie poynten zijn ghepredict van eene weerdeghe doctuer vande caermeliten van mechelen ghenaemt meester Aedaem ende twas inden aduent maer bij dat een mensche soude commen tot groot perfecsie waert bij al dien dat hij hem hier in te gronde conste keeren.
p. 368	De minnende ziele spreekt totten gheminde
p. 369	Hier volcht wat vander passie Christus ende oec vande .vij. woorden die Christus sprac ant cruce
p. 380	Dits van trievoudeghe minende herte ons heren
p. 384	Een meditatie up der herten ons behoudens
p. 384	Dit es een maniere hoe wij ons drie crachten orboren zullen tot der liefde gods tontwecken
p. 386	Hier volcht een devote bevelinghe
p. 393	Een zonderlinghe corte expositie up theleghe
p. 400	Dese navolghende versekens mach men lesen voor de ghetijden
p. 405-406	Item Julius de tweeste heeft die aflaten van Sinte Gregorius visioen ghedobelt als men dit voorscreuen

	tinste ghebet mede leeft ende de suma is warachtich aflaet boven XC duussentich jaren So wie maria madalenda daghelics groet die heeft van Innocencio de vierde paus een legioen aflaets
p. 408	Als ghij dat begheert dat hu de liefde gods wilt trecken dan zoe seght omoedelic tot gode
p. 410	Als ghij begheert dat hu die zoete woorden ons heeren trecken willen dan zoe secht
p. 412	Als ghij begheert dat hu die hooghe beloften ons heeren wil trecken dan zo secht
p. 413	Als ghij begheert dat hu die goetheit gods trecke tot hem dan secht aldus
p. 414	In deser manieren mach hem een mensche tot onsen heere voughen als hij ten helegghen sacramente gaet ende dat als hij gaet om dat te ontfanghene
p. 430	Tot onsen goeden inghel ghebet
p. 431	Tot joseph een deuoet ghebet
p. 433	Dit es een cort ghebedt tot onse heiligen heere
p. 433	Augustinus secht
p. 434	Hier beghint een seer devote ende sonderlinghe verdientlike oracie vanden soete name Jesus ende soe wie dese oracie daghelicx lesset met heilige pater noster ende aue maria mit credo in deum die sal sonderlinghe gratie ende loon van God daar voor ontfanghen
p. 438	Hoe de mensche in sijn ghedochte ghestadich zijn zal
p. 455	Sent Augustijns zone vraechde zijnen vader indeser manniere ende seide
p. 458	Sent Augustijn vraeghde zijnen zone gheheeten deo dat
p. 463	Hier volghen de versen van Sente Bernarde.
p. 466	"O mensche die hu voucht om te houdenen die .vij. ghetijde"
p. 501-502	Also ghij onser vrouwen ghetijden(...) Te mattene Aue maria
p. 524	Een zeere scoene contemplatiue houffeninghe van den aue maria
p. 531	"Oonsen here Jezus Christus seide tot sente pietere"
p. 559	Hier naer volgen de .lxx. namen vander maghet maria (...)

HANDSCHRIFT 387

